

תוכן העניינים

- 3. עזה שוקעת באפלה: הידרדרות חמורה במצב האנרגיה.....
- חששות לנוכח דיווחים על ריסוס אווירי של גידולים חקלאיים לאורך גדר המערכת בעזה.....
- 8. כביש עוקף חדש בנפת קלקיליה מעורר חששות הומניטריים.....
- הוחמרו ההגבלות המוטלות על גישה לאדמות חקלאיות בין גדר ההפרדה לקו הירוק.....
- 11.....

סקירה כללית

התפתחויות שחלו לאחרונה והעמיקו את הפילוג הפלסטיני מבית, הנמשך מאז השתלטות חמאס על רצועת עזה ב-2007, החריפו עוד יותר את הפגיעות ההומניטריות של אוכלוסיית עזה. במרס 2017 הקים חמאס מוסד מקביל לניהול משרדי הממשלה המקומיים בעזה, צעד שנתפס כקריאת תיגר ישירה על הממשלה הפלסטינית ברמאללה. באפריל צמצמה הממשלה הפלסטינית את התשלומים לאלפי עובדי ציבור ברצועת עזה. לאחר מכן, כישלון הניסיונות ליישב מחלוקת ממושכת בין שתי הרשויות הפלסטיניות בסוגיות הקשורות לפטור ממיסים לרכישת דלק וגביית הכנסות מצרכני חשמל הוביל להשבתתה המוחלטת של תחנת הכוח היחידה בעזה. יחד עם הפסקת אספקת החשמל ממצרים, בשל תקלות בקווי החשמל, הוביל המצב להפסקות חשמל הנמשכות 20-22 שעות ביום.

גיליון זה של המעקב ההומניטרי מתאר במפורט את ההשלכות של משבר החשמל העכשווי בעזה על שירותי הבריאות, המים והתברואה, על רקע המצור הישראלי המתמשך. למרות קשיים אלה הצליחו ספקי השירותים העיקריים לשמור על רמת פעילות מינימלית, הודות לדלק חירום שסוכנויות הומניטריות סיפקו עבור גנרטורים לשעת חירום. עם זאת, אם תחנת הכוח לא תחזור לפעולה, או שלא יימצא מימון נוסף לרכישת דלק לשעת חירום, עד לסוף יוני יאזלו עתודות הדלק ברוב המתקנים. למצב זה יהיו השלכות חמורות, לרבות הפסקת פעולתם של ארבעים חדרי ניתוח, 11 חדרי לידה, חמישה מרכזי דיאליזה וחדרי מיון בבתי חולים, המטפלים מדי יום בכמעט 4,000 מטופלים. בנוסף, אספקת המים למרבית אוכלוסייה תפחת לפעם בארבעה ימים. המצב עלול להידרדר אף יותר אם, כפי שעולה מדיווחים באמצעי התקשורת, הממשלה הפלסטינית תפסיק לכסות את עלות החשמל הנרכש מישראל, שכיום היא המקור היחיד לחשמל בעזה.

עוד מביא גיליון המעקב ההומניטרי הנוכחי דיווחים של חקלאים פלסטינים בעזה על נוהגים ישראלים הפוגעים ביכולתם להתפרנס מחקלאות בשטחים שהגישה אליהם מוגבלת, ליד גדר המערכת עם ישראל. נוהגים אלה כוללים ריסוס מן האוויר בחומרי הדברה ההורגים זרעים שזה עתה נרעו או מונעים את נביטתם, יריות אזהרה או ירי ישיר הנוגעים באופן שוטף על חקלאים המתקרבים לאזור, ויישור אדמות בעברה העזתי של הגדר. בתחילת מאי חלה התפתחות חיובית כשישראל הרחיבה באופן זמני את

דגשים מרכזיים

- אם לא יימצא מימון נוסף, ביוני עתידות לאזול עתודות הדלק של 186 מתקני הבריאות, המים והתברואה החיוניים ביותר ברצועת עזה.
- ריסוס אווירי בקוטלי עשבים לאורך גדר המערכת בעזה מצטרף לפגיעה שהגבלות הגישה והחדירות השוטפות פוגעות בחקלאות כמקור מחיה.
- לכביש עוקף חדש על אדמה פלסטינית צפויות השלכות על מקורות המחיה החקלאיים והמסחריים של כפר אחד.
- חששות לנוכח הידוק משטר ההיתרים והשערים, המגביל את גישתם של חקלאים לאדמות חקלאיות בין גדר ההפרדה לקו הירוק, בצפון הגדה המערבית.

נתונים לחודש אפריל 2017

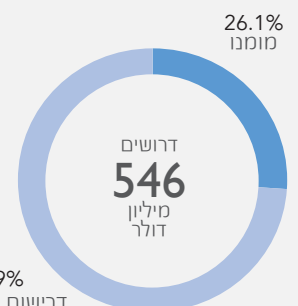
3	אזרחים פלסטינים שנהרגו (כתוצאה ישירה של הסכסוך)
150	אזרחים פלסטינים שנפצעו (כתוצאה ישירה של הסכסוך)
1	ישראלים שנהרגו (כתוצאה ישירה של הסכסוך)
12	ישראלים שנפצעו (כתוצאה ישירה של הסכסוך)
29	מבנים שנהרסו בגדה המערבית
71	כני אדם שנעקרו בגדה המערבית

תוכנית המענה ההומניטרית

2017

546 מיליון דרושים (דולר ארה"ב)

26.1% מומנו

השטח המותר לדיג לאורך חלק מחוף עזה, משישה לתשעה מיילים ימיים, למשך עונת דיג הסרדינים הנוכחית.

גם בגדה המערבית, מרכיבי מדיניות הפוגעים במקורות מחיה חקלאיים מהווים גורם מתמיד לחששות, כמתואר בשני פרקים של הגיליון הנוכחי. פרק אחד מתמקד בהגבלות נוספות שהטילו הרשויות הישראליות על גישת חקלאים לאדמותיהם החקלאיות המבודדות בין גדר ההפרדה לקו הירוק. בחודשים האחרונים הוחמרו הדרישות מחקלאים פלסטינים, הנדרשים כעת להיות בעלים של שטח אדמה בגודל מינימלי בכדי להיות זכאים להיתר גישה, וכן הוחמרו ההגבלות על תפעול השערים החקלאיים בגדר ההפרדה.

גם החרמת אדמות פלסטיות לבניית כבישים עוקפים, המשרתים בעיקר מתנחלים, פוגעת ביכולת להתפרנס מחקלאות. גיליון המעקב ההומניטרי הנוכחי מציג את המקרה של הכפר א־נבי אליאס, ממזרח לקלקיליה, שבו גרמה הבנייה המתמשכת של כביש עוקף על אדמותיו להפקעת אדמה חקלאית, והיא צפויה גם לפגוע בפעילויות המסחריות בכפר. בהתפתחות חיובית, החודש אישרו הרשויות הישראליות מראש תוכנית מתאר לכפר זה, המצוי בשטח C, אשר תגן על הבתים ובתי העסק הקיימים בו מסכנת הריסה ותאפשר פיתוח נוסף.

סוף חודש אפריל לווה בחששות בדבר משבר האנרגיה המעמיק בעזה והמתרחבת הגוברת בגדה המערבית, בשל שביתת רעב שבה פתחו כ־17 באפריל יותר מאלף עצירים פלסטינים המוחזקים בבתי כלא ישראליים, במחאה על תנאי מעצרם. בין תביעותיהם הדרישה לשים קץ לבידוד בצינוק ולמעצר מנהלי (כליאה בלא כתב אישום או משפט), הגדלת תדירותם של ביקורים משפחתיים ומשכם, ושיפור הטיפול הרפואי. הפגנות נרחבות ברחבי הגדה המערבית, לאות הזדהות עם שביתת העצירים, הסתיימו בעימותים עם כוחות ישראליים ובעלייה כמספר הנכגעים הפלסטינים.

סוף חודש אפריל לווה בחששות בדבר משבר האנרגיה המעמיק בעזה והמתרחבת הגוברת בגדה המערבית, בשל שביתת רעב שבה פתחו כ־17 באפריל יותר מאלף פלסטינים המוחזקים בבתי כלא ישראליים, במחאה על תנאי כליאתם.

עזה שוקעת באפלה: הידרדרות חמורה במצב האנרגיה

ב־17 באפריל נאלצה תחנת הכוח היחידה בעזה לשבות כליל מפעולה, לאחר שכילתה את עתודות הדלק שלה ולא הצליחה לחדשן בשל מחסור במימון. השבתת התחנה התרחשה בהקשר של מחלוקת מתמשכת בין הרשויות הפלסטיניות בעזה וברמאללה בשאלת פטור ממיסים על דלק וגביית הכנסות מצרכני חשמל.

אספקת החשמל ממצרים, המהווה בדרך כלל 15% מכלל אספקת החשמל לעזה, פסקה גם היא ב־24 באפריל בשל תקלות טכניות. נכון לעכשיו מקבלת עזה חשמל הנרכש מישראל, ובשל כך מתארכות הפסקות החשמל עשרים שעות ביום, לעומת 12-16 שעות קודם לכן. הדבר פוגע במתן שירותים בסיסיים ומסב נזק למקורות המחיה ולתנאי החיים הפגיעים מלכתחילה.

עזה סובלת זה יותר מעשר מגרעון כרוני בחשמל. המצב הידרדר אחרי יוני 2013, עם הפסקת ההברחות של דלק מצרי זול יותר ששימש להפעלת תחנת הכוח. העלייה במחירי הדלק עקב הפסקת ההברחות אילצה את תחנת הכוח להפעיל רק שתיים מארבע הטורבינות שבאמצעותן היא מייצרת חשמל. ב־2015 וב־2016 נאלצה תחנת הכוח של עזה לשבות כליל מפעולה לפחות שש פעמים, ובסך הכול 46 ימים, בשל מחסור במשאבים כלכליים לרכישת דלק.

גם באספקת החשמל הנרכש מישראל וממצרים חלו שיבושים חוזרים ונשנים. לדברי חברת החשמל העזתית, בשנת 2016 הושבתו הקווים המצריים לחלוטין שישה ימים בחודש במוצע, ואילו האספקה דרך קווים ישראליים פסקה למשך שלושה עד ארבעה ימים בחודש, בלפחות אחד מעשרת הקווים. כתוצאה מכך, באספקת החשמל לעזה מכל שלושת המקורות חלו מאז 2013 באופן קבוע תנודות של בין 20% ל־50% מהביקוש, על פי הערכות.

בשל המחסור מפעילה חברת החשמל העזתית מערכת קיצוב הכוללת הפסקות חשמל יזומות הנמשכות במוצע 12 עד 16 שעות ביום בכל רחבי עזה. ברגע שתחנת הכוח מושבתת, או שחלים שיבושים בקווי החשמל מישראל וממצרים, עולה משכן של הפסקות חשמל יזומות אלה ל־18 עד 20 שעות.

על מנת לשמור על רצף מינימלי במתן שירותים חיוניים, נעזרים הספקים בגנרטורים לשעת חירום. בדומה לתחנת הכוח, גם הפעלת הגנרטורים מצויה דרך קבע בסיכון בשל מחסור במימון לרכישת דלק, בנוסף על קיבולת מוגבלת לאחסון דלק, תקלות חוזרות ונשנות בשל שימוש יתר, וקשיים ברכישת חלפים וגנרטורים חדשים בשל הגבלות יבוא שישראל מטילה.

ב־17 באפריל נאלצה תחנת הכוח היחידה בעזה לשבות כליל מפעולה בשל מחסור בדלק, צעד שהביא להפסקות חשמל הנמשכות עשרים שעות ביום.

ההשלכות על שירותי בריאות

יכולות אחסון הדלק וקיבולת הגנרטורים שונות מאוד בין מתקני בריאות שונים. כך למשל, בית החולים אישיפא, בית החולים העיקרי ברצועת עזה, צורך כ־650 ליטר דלק בשעה, אך קיבולת האחסון שלו היא 135 ליטר ליטר. חברת החשמל העזתית ציידה חמישה מ־14 בתי החולים של משרד הבריאות בעזה בקווי חשמל כפולים, ומספר מחלקות קריטיות, כמו יחידות טיפול נמרץ, דיאליזה וטיפול נמרץ יילודים מצוידות במקורות אנרגיה סולרית העשויים לשמר מתן שירותים למשך שעות אחדות. ואף על פי כן, התלות בגנרטורים חיונית לבתי החולים.

לדברי ארגון הבריאות העולמי, בלי דלק להפעלת גנרטורים יאלצו ארבעים חדרי ניתוח, 11 חדרי לידה, חמישה מרכזי דיאליזה וחדרי מיון בבתי חולים, המשרתים כמעט 4,000 מטופלים ביום, להפסיק מתן שירותים חיוניים. מצב זה יהווה סכנה מיידית לחייהם של 113 יילודים המאושפזים כעת ביחידות לטיפול נמרץ יילודים, מאה מטופלים במחלקות טיפול נמרץ ו־658 מטופלים, בהם 23 ילדים, הנזקקים לטיפול דיאליזה פעמיים בשבוע. גם הקפאת דם ואחסון חיסונים תהיה בסכנה.

כניסיון להתמודד עם המשבר פועלים בתי החולים בהיקף מינימלי ודוחים ניתוחים אלקטיביים; משחררים מטופלים מוקדם מדי לאחר ניתוחים; מבטלים ומצמצמים שירותי עיקור וניקיון; ומגבירים הפניית מטופלים לטיפול רפואי מחוץ לעזה, במיוחד חולים במחלות כרוניות.

התנודות הבלתי פוסקות בזרם החשמל גורמות לבלאי ולתקלות בצידוד הרפואי. לדברי ארגון הבריאות העולמי, נכון לעכשיו מאתיים מכשירים ופריטי ציוד רפואי קריטיים בעזה מקולקלים וממתינים לתיקון. פריטים אלה נחוצים למחלקות חיוניות, כגון יחידות דיאליזה וטיפול נמרץ. היעדר מערכת תחזוקה ראויה לשמה (שירותי חיטוי ועיקור) מפחיתה גם היא מתוחלת החיים של הציוד הרפואי הקיים.

ההשלכות על שירותי מים ותברואה

האספקה הירודה של חשמל ודלק להפעלת משאבות ובארות מים מפחיתה מן האיכות והתדירות של אספקת המים למשקי בית; נכון לעכשיו מסופקים מים למשך ארבע עד שמונה שעות מדי ארבעה או חמישה ימים. מצב זה הגביר את תלותם של בני אדם בספקי מים פרטיים הפועלים ללא פיקוח, והנמיך את תקני ההיגיינה. בעיריית עזה לבדה, 11 גנרטורים בבארות המים הראשיות מושבתים כעת בשל מחסור בחלפים לתיקונם. ישראל אוסרת לעתים קרובות על הכנסתם של חלפים לגנרטורים, הכלולים ברשימות הישראליות של פריטים המסווגים כדו־שימושיים (לשימוש אזרחי־צבאי).

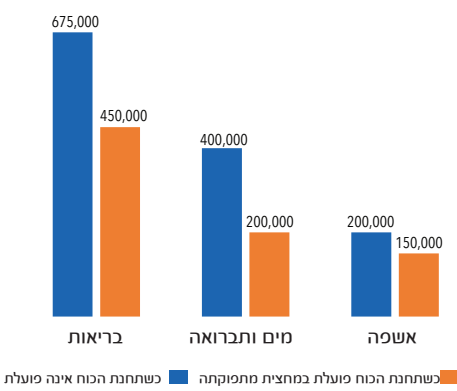
מתקן חדש להתכלת מי ים, שנחנך בינואר 2017 בחיאן יונס, היה צפוי לספק בשלב הראשון שלו מים מתוקים ל־75 אלף בני אדם בדרום עזה, אבל תכנון זה שובש בשל היעדר אספקת חשמל, ונכון לעכשיו המתקן פועל רק על פי צורך.

כלי דלק להפעלת גנרטורים, ארבעים חדרי ניתוח, 11 חדרי לידה, חמישה מרכזי דיאליזה וחדרי מיון בבתי חולים המשרתים כמעט 4,000 מטופלים ביום יאלצו להפסיק מתן שירותים חיוניים.

גם מתקנים לטיהור שפכים קיצרו את סכבי הטיפול, כך שמדי יום מוזרמים לים התיכון 120 מיליון ליטר של שפכים לא מטופלים. בנוסף על כך קיימת הסכנה המתמדת של הצפת הרחובות במי ביוב במקרה של כשל של תחנות שאיבת ביוב. המחסור בדלק להפעלת כלי רכב אילץ עיריות לצמצם באופן משמעותי את איסוף האשפה, והדבר יוצר סיכונים נוספים לבריאות הציבור.

חלוקת חירום של דלק

מאז דצמבר 2013 נמנעה קריסתם של מתקני הבריאות, המים, התברואה וההיגיינה והמתקנים העירוניים החיוניים ביותר רק הודות לאספקת חירום של דלק מהקהילה הבינלאומית.³ עד אפריל 2017 נבחרו 186 מתקנים חיוניים לקבלת אספקה זו: 32 במגזר הבריאות; 124 במגזר המים והשפכים; ו-30 במגזר הטיפול באשפה. משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים סייע בקביעת סדרי צורכי הדלק החודשיים על פי מגזר

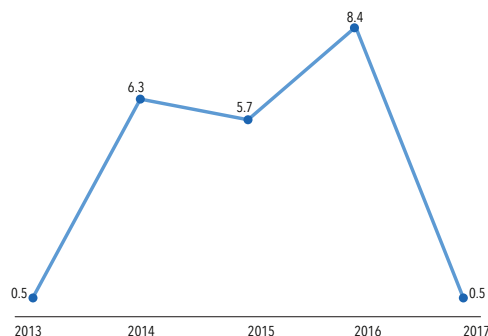
אם לא ימצא מימון לרכישת דלק חירום, ביוני יאזלו עתודות הדלק במרבית המתקנים

העדיפויות ובדיונים גורמים במגזרים הנוגעים בדבר, וכן בתיאום בעת החלוקה. סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם (אונר"א) קיבלה על עצמה את האחריות לרכישה, המשלוח והחלוקה של הדלק.

על פי הערכות, כמות דלק החירום הדרושה לשמירה על רמה מינימלית של אספקת שירותים חיוניים בשלושה מגזרים נעה בין 0.8 ל-1.4 מיליון ליטר בחודש, תלוי ברמת פעולתה של תחנת הכוח של עזה ובכמות החשמל המגיעה באמצעות קווי ההזנה הישראליים והמצריים. העלויות נעות בין 500 אלף ל-850 אלף דולר בחודש.

ב-27 באפריל 2017, לאחר שעתודות הדלק אזלו בטרם עת, ובהיעדר תרומות חדשות, אישרה הקרן ההומניטרית של השטח הפלסטיני הכבוש, שמשדד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים מנהל מטעם המתאם ההומניטרי, הקצאה של חצי מיליון דולר לרכישת דלק חירום הדרוש לשימור מתן שירותים חיוניים בבתי חולים ובמתקני רפואת חירום אחרים. כתוצאה, צופים כי עתודות הדלק בכל שלושת המגזרים יספיקו לשבועות אחדים, בהנחה שמקורות כוח אחרים יתפקדו ברמותיהם הנמוכות הקיימות.⁴

הקצאת מימון לדלק חירום (במיליוני דולר)

חששות לנוכח דיווחים על ריסוס אווירי של גידולים חקלאיים לאורך גדר המערכת בעזה

חקלאים פלסטינים ברצועת עזה דיווחו כי בתחילת אפריל 2017 ריססו מטוסים ישראליים את האדמות החקלאיות שלהם שלאורך גדר המערכת עם עזה בקוטלי עשבים. טרם נאמדו היקף השטח ומספר החקלאים שנפגעו.

משרד החקלאות הפלסטיני בעזה מסר כי ריסוס אווירי הוא נוהג ישראלי חוזר ונשנה מאז 2014, וכי הריסוס מתבצע באזורים לאורך גדר המערכת פעמיים בשנה: בדצמבר/ינואר ובאפריל, תזמון הפוגע בגידולי חורף וקיץ כאחד. לדברי משרד החקלאות, החומר הכימי הפעיל המשמש לריסוס (אוקסיפלואורפן) קוטל זרעים שזה עתה נזרעו או מונע את נביטתם.

על פי דיווחים, לנוהג זה השלכות משמעותיות: להערכת משרד החקלאות, בינואר 2017 למשל פגע הריסוס ביותר מ-2,900 דונם השייכים לכ-270 חקלאים, ועל פי הערכות עתיד לגרום להפסד של 1.3 מיליון דולר. יכולי חיטה, השכיחים באזור זה, יהוו כמעט שליש מהפסדים אלה.

על פי דיווח באמצעי תקשורת ישראלי בדצמבר 2015, דובר צה"ל אישר את קיומו של נוהג זה והצדיק זאת בצורך "לאפשר המשך ביצוע משימות ביטחון שוטף".⁵ ברם, בתגובה על עתירת ארגון "גישה" הישראלי הגיש לבית המשפט, על סמך חוק חופש המידע, הכחיש משרד הביטחון הישראלי את הנוהג ואמר כי "הריסוס האווירי מבוצע אך ורק מעל שטח מדינת ישראל, לאורך המכשול הביטחוני עם עזה".⁶

50 דונם של גידולי תרד נהרסו שלושה ימים לפני האסיף - המקרה של נאסר סמור

"לקראת עונת חורף 2016 חכרתי שטח בגודל 150 דונם מבעל אדמות באזור אל-קראה, במרחק כ-700 מטרים מהגדר, ושתלתי עליהם 13 סוגים של גידולים עליים וגידולי בעל. על שליש מהקרקע, חמישים דונם, שתלתי תרד, כי יש לירק הזה ביקוש בחורף. הכול התנהל טוב. הצלחתי למצוא סיטונאי ששילם לי מקדמה של 11 אלף דולר על התוצרת. בינואר 2017, שלושה ימים בלבד לפני האסיף, ריסס מטוס ישראלי את הגידולים בקוטלי עשבים וכל יכול התרד הושמד. בכסף שקיבלתי מהסיטונאי כבר השתמשתי לכסות את עלויות התשומה ולתשלום דמי החכירה לבעל האדמה. להערכת הפסדתי 43 אלף דולר. אין לי כסף לשלם את חובי לסיטונאי. שתלתי על האדמה גידולים עונתיים אחרים, כדי להחזיר לעצמי חלק מההפסדים הכבדים שסבלתי. הפעם, למרבה המזל, כיסיתי חלק מהגידולים בפלסטיק, לקראת הריסוס באפריל, וכך צמצמתי את הנזקים," אמר נאסר.

חלק זה נמסר על ידי כוח המשימה לענייני ביטחון תזונתי

ריסוס אווירי הוא נוהג חוזר ונשנה מאז 2014, והוא מתבצע באזורים לאורך גדר המערכת פעמיים בשנה: בדצמבר/ינואר ובאפריל, כך שהוא פוגע בגידולי חורף וקיץ כאחד.

השטח שהגישה אליו מוגבלת

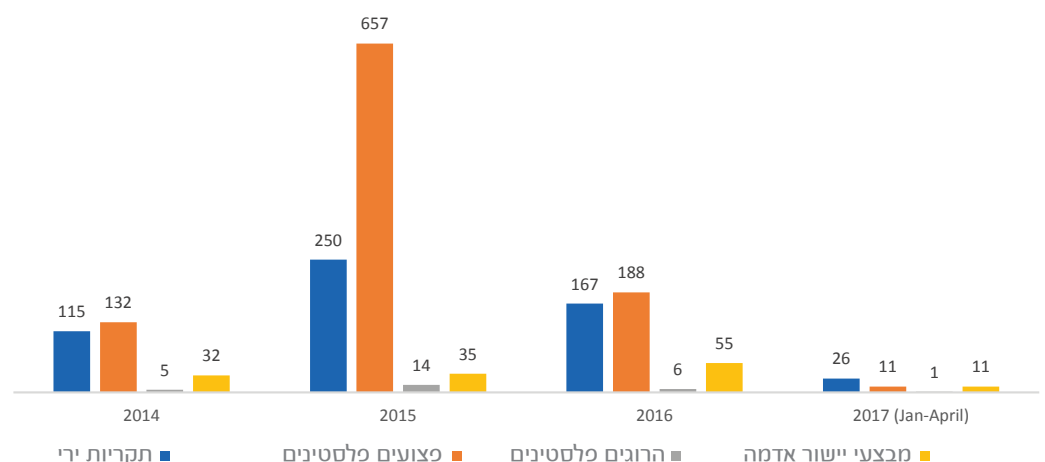
מאז ספטמבר 2000 החמירה ישראל את ההגבלות על גישת פלסטינים לאדמה בתוך עזה הממוקמת ליד גדר המערכת עם ישראל (המכונים כאן: השטחים שהגישה אליהם מוגבלת), בנימוק של הצורך לטפל בשורה של סיכונים ביטחוניים.

אף שבמשך הזמן חלו תנודות בגבולות השטחים שהגישה אליהם מוגבלת, נמנעו הרשויות הישראליות מלהכריז עליהם רשמית או לסמנם, והגבירו בכך את האי־ודאות והסיכון לאזרחים העובדים באזור או מתקרבים אליו. פלסטינים חיים או עובדים ליד אזורי הגבול רואים בשטחים שבטווח 300 מטר מגדר המערכת שטח שהכניסה אליו אסורה, אף שיש חקלאים המעבדים אדמות בטווח של מאה מטר מגדר המערכת. עבודה או שהייה בכמה מאות המטרים שמעבר למרחק זה, ועד לטווח של אלף מטר מהגדר נחשבות מסוכנות. מספר חקלאים המעבדים אדמות בשטחים שהגישה אליהם מוגבלת מקבלים תמיכה מארגונים בינלאומיים, המתאמים עבורם עם הצבא הישראלי את הגישה לאזור זה; נוהל זה צמצם את רמת הסיכון לחקלאים ויצר מקורות הכנסה נוספים.

הצבא הישראלי אוכף את הגבלות הגישה באופן שוטף באמצעות ירי של יריות אזהרה, ומעת לעת ירי ישיר (תחמושת חיה) על פלסטינים הנכנסים לשטחים שהגישה אליהם מוגבלת, ומבצע בנוסף על כך יישור אדמות. הריסוס האווירי שתואר לעיל הוא גורם נוסף המרתיע נוכחות פלסטינית לאורך השטחים שהגישה אליהם מוגבלת.

בארכעת החודשים הראשונים של 2017 תיעדו משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים ונציבות זכויות האדם 26 תקריות ירי ו־11 מבצעי יישור אדמה, שבהם נהרג פלסטיני אחד ו־11 פלסטינים נפצעו - נתון המהווה ירידה משמעותית לעומת הממוצע החודשי של נתונים אלה בשנים 2016 ו־2015. רוב רובם של הפלסטינים שנהרגו או נפצעו בשנים האחרונות בשטחים שהגישה אליהם מוגבלת נפגעו בהקשר של הפגנות מחאה ועימותים עם כוחות ישראליים המוצבים ליד גדר המערכת.

תקריות ירי ויישור אדמה ישראליות ונפגעים פלסטינים בשטחים שהגישה אליהם מוגבלת (ביבשה) 2017 (ינו'-אפר')

הצבא הישראלי אוכף את הגבלות הגישה באמצעות ירי של יריות אזהרה, ומעת לעת אש ישירה (תחמושת חיה) על פלסטינים הנכנסים לשטחים שהגישה אליהם מוגבלת, ומבצע בנוסף על כך יישור אדמות.

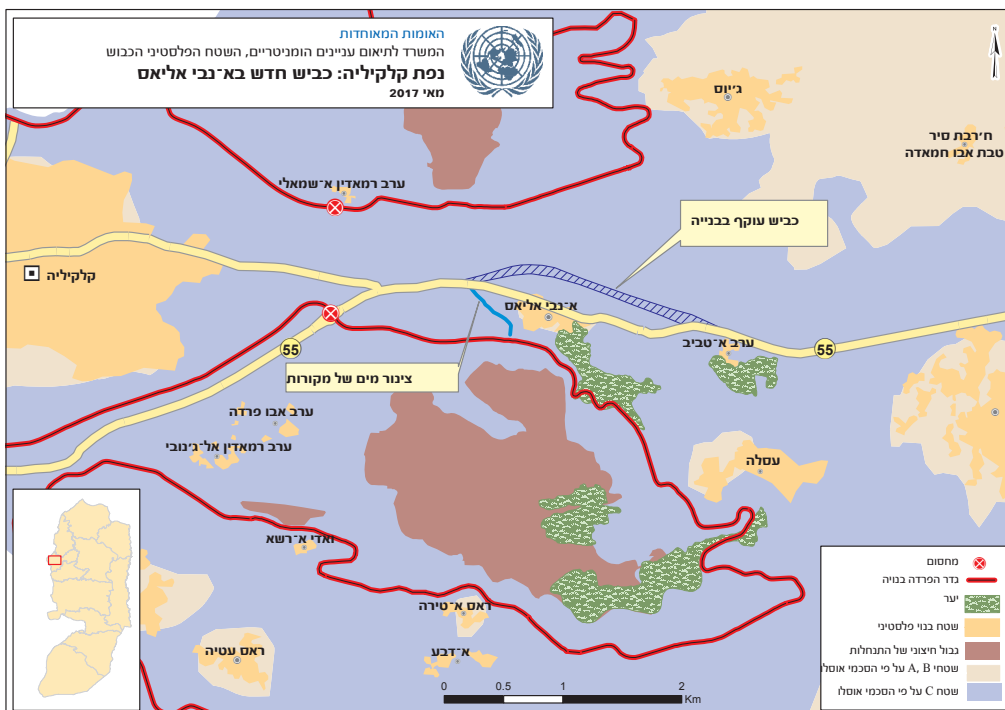
כביש עוקף חדש בנפת קלקיליה מעורר חששות הומניטריים

הרשויות הישראליות בונות כעת כביש חדש באורך 2.5 ק"מ על אדמה פלסטינית; הכביש יעקוף קטע של כביש 55 העובר בכפר אינבי אליאס (נפת קלקיליה). כבר עתה נודעות לבנייה השלכות על המחיה וזכויות הקניין של תושבי הכפר (המונים כ-1,500 נפש), וצופים כי ההשלכות השליליות יגברו עם השלמת הכביש. על פי דיווחים, הרשויות הישראליות מתכננות לבנות לפחות שני כבישים עוקפים נוספים לאורך כביש 60: כביש אחד ליד הכפר חווארה (נפת שכם) והשני ליד מחנה הפליטים אל-ערוב (נפת חברון).

כביש 55 מחבר את הערים שכם וקלקיליה, ומחבר גם את ההתנחלויות קדומים, מעלה שומרון וקרני שומרון עם ישראל. לדברי הרשויות הישראליות, הנפח הגדול של התנועה בכביש 55, העובר בשטחו הבנוי של הכפר אינבי אליאס, יצר שורה של בעיות בטיחות ועורר את הצורך בכביש עוקף. מדיווח באמצעי התקשורת הישראליים עולה כי אף שהתוכנית המקורית לכביש זה אושרה לפני יותר מעשרים שנה, ההחלטה ליישמה התקבלה בהסכם משנת 2015 בין ראש ממשלת ישראל לעמותת מתנחלים ישראלית (מועצת יש"ע).

בדצמבר 2015 הוציאו הרשויות הישראליות צו הפקעה נגד אדמה בשטח 104 דונם, שיועדה לכביש המתוכנן. בעלי האדמה הצטרפו למועצת הכפר אינבי אליאס בעתירה שהוגשה לבית המשפט העליון הישראלי. בנובמבר 2016 נדחתה העתירה לאחר שבית המשפט מצא כי ההחלטה לבנות את הכביש התבססה על "שיקולי בטיחות אובייקטיביים ומקצועיים", וכי שיקולים אלה עולים בחשיבותם על הנזק הנגרם לעותרים.⁸ בינואר 2017 החלו דחפורים ישראליים לעקור עצים וליישר אדמה.

כבר עתה נודעות לבנייה השלכות על המחיה וזכויות הקניין של תושבי אינבי אליאס (המונים כ-1,500 נפש), וצופים כי ההשלכות השליליות יגברו עם השלמת הכביש.

מקורות מחיה חקלאיים

לדברי מקורות פלסטיניים, השטח שבו עבדו הדחפורים הוא בגודל של יותר מ-150 דונם, הרבה יותר מ-104 הדונם שנזכרו בצו ההפקעה. נראה שהתוספת נועדה להכשיר שוליים, שלא נכללו בצו. כתוצאה מכך נעקרו יותר מ-1,500 עצי זית וכמאה עצי פרי אחרים. חקלאים שברשותם אדמה זמינה הורשו להעביר את העצים לשתילה במקום אחר, ואילו אחרים השתמשו בעצים כחומר גלם. עבור כמה מהחקלאים, האדמה שהופקעה הייתה מקור הכנסתם היחיד, והאירוע גרם למצוקה ניכרת (ראו מקרה מבחן). ההפסד המצטבר מייצור שמן זית מוערך ב-104 אלף דולר בשנה.

על פי הדין הצבאי הישראלי, בעלי האדמה זכאים לפיצוי. אולם, מקורות פלסטיניים מסרו כי אף אחד מהחקלאים לא הגיש תביעה, בין ממניעים עקרוניים ובין מחשש להשלכות שליליות מתוך החברה הפלסטינית.

בנוסף שיבשה בניית הכביש מיזם שיקום קרקעות בעלות של 170 אלף דולר על שטח של אלף דונם, שהושק ב-2014 על ידי מועצת הכפר א־נבי אליאס בשיתוף פעולה עם משרד החקלאות הפלסטיני, ארגון המזון והחקלאות של האו"ם ומספר ארגונים לא ממשלתיים. כחלק מהעבודה על הכביש העוקף נגרם נזק לקטעים מ-10 קילומטר של צנרת המים ולרשת החשמל שהותקנו במסגרת מיזם השיקום. הרשויות הישראליות הבטיחו כי הנזק יתוקן, אבל המועד המדויק עדיין אינו ידוע.

יותר מ-1,500 עצי זית וכמאה עצי פרי נעקרו, ונגרם נזק למיזם שיקום של אלף דונם, שעלותו 170 אלף דולר.

חקלאים הביעו חששות מכך שעם השלמתו ימנע הכביש את גישתם לאדמה מעובדת הממוקמת מצפון לו, אף שנכון לעכשיו הרשויות הישראליות בונות כביש תחתי שיחבר שטח חקלאי זה לכפר א־נבי אליאס ויפחית את פגיעתם של מכשולי הגישה.

מקורות מחיה מסחריים

מיקומו של א־נבי אליאס על כביש מרכזי המשרת ערים פלסטיניות והתנחלויות ישראליות, וקרבתו ליישובים ערביים בתוך ישראל, הובילו להתפתחותם של חיי מסחר ערים, שהפכו למקור פרנסה מרכזי לתושביו. נכון להיום קיימים בכפר מאה בתי עסק, בהם מגוון חנויות, מוסכים ומסעדות. חברים במועצת הכפר העלו חשש שהטיית התנועה מהכפר תצמצם משמעותית את קהל הלקוחות, תפגע במחיה ותפחית את ההכנסות העירייה ממיסים, הממנות מתן שירותים.

פיתוח עירוני

ליבת השטח הבנוי בא־נבי אליאס מוגדרת כשטח B (90 דונם), שבו סמכות התכנון נתונה בידי הרשות הפלסטינית, אבל שולי הכפר והשטחים הרחבים יותר סביבו מוגדרים כשטח C, שחל עליו משטר תכנון ישראלי. במשך השנים צומצם בהדרגה המרחב הזמין לפיתוח עירוני בשטחים אלה: מדרום, הכפר חסום על ידי גדר ההפרדה וההתנחלות אלפי מנשה; ממערב קיימת תשתית מים ישראלית שהבנייה בה אסורה; ומזרח קיים "יער רשום" שגם הוא מונע פיתוח. הכביש העוקף החדש יבחר את המרחב הנותר מצפון, בין שטחו הבנוי של הכפר לגדר ההפרדה המקיפה את ההתנחלות צופים.

ב־1 באפריל 2017 הפקיד המנהל האזרחי הישראלי להתנגדויות (צעד הקודם לאישור הסופי) את תוכנית המתאר עבור א־נבי אליאס בשטח C, שתשתרע על פני כ־360 דונם. תוכנית זו תגן על בתים ובתי עסק קיימים באזור מפני הריסה ותאפשר פיתוח נוסף. זו תהיה התוכנית השישית שתאושר, מתוך מאה תוכניות מתאר עבור שטח C שהרשות הפלסטינית הגישה בשש השנים האחרונות למנהל האזרחי הישראלי.

חקלאי איבד את כל אדמותיו לכביש העוקף

סאלח מג'אד בן ה־45, אב לשישה, מהכפר א־נבי אליאס, עמד על חלקת אדמה מיושרת, שלא נותר בה זכר לעצים או לכל דבר אחר מלבד כביש רחב בבנייה, וסיפר על האובדן שחוה:

"ארבעה וחצי הדונמים של אדמה שבבעלותי,

שעליהם אני עומד עכשיו, הופקעו לבניית הכביש העוקף. חלקת האדמה הייתה מקור ההכנסה היחיד שלי. היו עליה כמאה עצי זית, כמה עצי שקדים ותאנים, וגפנים. זן עצי הזית שגידלתי לא היה גדול, מה שאפשר לנו לנצל את האדמה שבין העצים לגידול של יכולי מספוא אחרים לבעלי חיים ולעופות. לפעמים גידלנו אפילו עדשים וחמוס. אשתי ואני היינו הולכים לחלקה כמעט מדי יום ומטפלים בה. הכסף שהשתכרנו מהתוצרת שלנו הספיק בקושי לכל השנה.

מאז שאיבדתי את אדמתי אני עובד כנהג מונית. אני סובל מבעיות לב ואיני יכול לעבוד בעבודה כפיים קשה. נאלצתי להשתמש במכונית הפרטית שלי בתור מונית, למרות שזה אסור ואם המשטרה הפלסטינית תתפוס אותי אני עלול לקבל קנס. רכישת מונית רשומה היא עניין יקר מאוד ואני לא יכול בשום פנים להרשות את זה לעצמי," אמר סאלח.

באפריל 2017 הפקיד המנהל האזרחי הישראלי להתנגדויות תוכנית מתאר עבור א־נבי אליאס בשטח C, שתקיף כ־360 דונם. תוכנית זו תגן על בתים ובתי עסק קיימים באזור מפני הריסה ותאפשר פיתוח נוסף.

החמרו ההגבלות המוטלות על גישה לאדמות חקלאיות שבין גדר ההפרדה לקו הירוק

בחודשים האחרונים דווח בצפון הגדה המערבית על החמרת ההגבלות הפוגעות בגישת חקלאים לאדמותיהם החקלאיות הממוקמות בין גדר ההפרדה לקו הירוק. הגבלות אלה מתייחסות לשטח אדמה מינימלי ולמסמכי בעלות על אדמה, הנדרשים לפני שבעלי אדמות פלסטיניים יכולים להגיש בקשה להיתרים המאפשרים להם לעבור את גדר ההפרדה. אף שהגבלות אלה נכללו בקבצים קודמים של "פקודות קבע" שפרסמו הרשויות הישראליות, המפרטות את התקנות החולשות על הגישה לשטחים שבין גדר ההפרדה לקו הירוק, החשש הוא שיישום נוקשה יותר של התקנות יגביל עוד יותר גישת פלסטינים לאדמות חקלאיות ולמקורות מחיה בשטחים הנפגעים מגדר ההפרדה.⁹

בצפון הגדה, האדמה שבין גדר ההפרדה לקו הירוק, "אזור התפר", הוכרזה באוקטובר 2003 בצו צבאי כשטח סגור. כל הפלסטינים מעל גיל 12 שאינם תושבי שטח זה והרוצים להיכנס אליו, לרבות למטרות חקלאיות, נדרשים להשיג היתר מיוחד.¹⁰ כדי להגיש בקשה לחידוש היתר, על מגיש הבקשה לעמוד בקריטריונים הביטחוניים הנדרשים לכל ההיתרים שמנפיקה ישראל. חקלאים רבים נפסלים בנימוקים אלה, בלא כל הסבר נוסף.

כמו כן, על מגישי הבקשה להוכיח זיקה לאדמה בשטח הסגור, ולשם כך עליהם להגיש מסמכי בעלות או מיסוי קרקעות תקפים. מגישי בקשות מסוימים נדחים בנימוק של "היעדר זיקה לאדמה" או משום ש"אין להם די אדמה". מרבית האדמות בגדה המערבית אינן רשומות רשמית והבעלות עליהן מועברת זה דורות בשיטות מסורתיות שאינן מצריכות תיעוד ירושה רשמי, ויחד עם זאת הן מהוות מקור הכנסה מרכזי העובר מדור לדור. משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים עוקב אחר שיעור הגשת הבקשות להיתרים, במיוחד בעונת המסיק השנתית, כשלבדברי הרשויות הישראליות "מתוך הכרה בייחודיות וחשיבות תקופת המסיק, ניתן לבקש בעונת המסיק היתרי תעסוקה חקלאית מעבר למכסה הקבועה, עבור בני משפחת החקלאי".¹¹ בצפון הגדה המערבית עלה שיעור אישורי הבקשות להיתרים מ-46% ב-2015 ל-58% במסיק של שנת 2016, ובסך הכול ניתנו 6,707 אישורים. למרות הגידול, כ-4,700 בקשות שהגישו חקלאים לעונת המסיק הנוכחית נענו בסירוב.¹²

*הגבלות הגישה החדשות/
המוגברות לאדמות שבין גדר
ההפרדה לקו הירוק מתייחסות
לשטח אדמה מינימלי
ולמסמכי בעלות על האדמה,
הנדרשים לפני שבעלי האדמה
הפלסטינים יכולים להגיש
בקשה להיתר לעבור את גדר
ההפרדה.*

תקנות שניתנו לאחרונה בנושא היתרים

בפברואר 2017 דיווחו מספר משרדי קישור אזרחי פלסטיניים מחוזיים בצפון הגדה המערבית (נפות ג'נין, קלקיליה, טול כרם וסלפית) על כך שעמיתיהם הישראלים הודיעו להם כי בעלים רשומים שבבעלותם אדמות ששטחן פחות מ-330 מ"ר אינם זכאים להיתר. התקנות החדשות לא נמסרו רשמית אלא בשיחה בין המשרד התיאום והקישור הישראלי לעמיתיו הפלסטיניים. אם אמצעי זה ייושם בקפידה, ההשלכות המלאות שלו על המאגר המוגבל מלכתחילה של בעלי היתרים יתבררו רק בהדרגה, עם פקיעתם תוקפם של היתרים קיימים: על פי הערכות, במהלך שנת 2017 עתיד לפקוע תוקפם שך כ-55% מההיתרים הקיימים בארבע הנפות הצפוניות של הגדה המערבית. במחאה על התקנות החדשות מסרבים משרדי התיאום והקישור הפלסטיניים לקבל בקשות להיתרים חדשים או לחידוש היתרים, ומפנים אותן למשרדי התיאום והקישור הישראליים, המסרבים בתורם לקבל את הבקשות.

המקרה של אחמד

אחמד (שם בדוי) בן 43, אב לשלושה, הוא חקלאי מעזבת סלמן שבאזור קלקיליה. השטח הפורה ביותר באדמות בגודל מאתיים דונם שבבעלותו, כארבעים דונם, נהרס במהלך בניית גדר ההפרדה ב-2013, לרבות עצי לימון וחממות. בין 2003 ל-2010 נענו בקשותיו להיתר בשלילה, פעם אחר פעם, משיקולים ביטחוניים, אך שמעולם לא נעצר. לאחר מכן ניתן לו אישור לאדמה הרשומה בתוך אדמותיו של אביו, לפרקי זמן שונים הנעים משישה חודשים ועד שנה. ב-2015 רכש חלקת אדמה חדשה, 45 דונם המצויים בין גדר ההפרדה לקו הירוק. החלקה החדשה רשומה על שמו, אבל בשל המצב הנוכחי, של אי-שיתוף פעולה בין משרדי התיאום והקישור הפלסטיניים והישראליים, הוא אינו יכול להגיש בקשות להיתרים עבור בני משפחה או עובדים נוספים.

בנוסף על שעות הפתיחה המוגבלות או הלא סדירות, שערים יכולים גם להיסגר לפרקי זמן לא מוגבלים. שער בית אמין בנפת קלקיליה, הנפתח מדי יום ומשרת בין מאה למאתיים חקלאים, סגור מאז ינואר 2017.

סגירת שער חקלאי מרכזי באזור קלקיליה

מי שקיבלו היתרים יכולים להיכנס לשטח שבין גדר ההפרדה לקו הירוק דרך שער ייעודי המצוין בהיתר. בעונת המסיק 2016 היו לאורך חלקי גדר ההפרדה שבנייתם הושלמה 84 שערים, שרק תשעה מתוכם נפתחים מדי יום; עשרה נפתחים בימים מסוימים בשבוע ובעונת המסיק; ו-65 נפתחים רק בעונת מסיק הזיתים בלי שמתאפשרת גישה ביתר השנה.

בכל רחבי הגדה המערבית הקצאת ההיתרים המוגבלת, יחד עם המספר ומועדי הפתיחה המוגבלים של השערים בגדר ההפרדה, קיצצו קשות ביישום הנהגים החקלאיים ופגעו ביכולתם של משפחות כפריות להתפרנס מחקלאות.¹³

בנוסף על שעות פתיחה מוגבלות או בלתי סדירות, שערים עלולים גם להיסגר לפרקי זמן לא מוגבלים. השער בבית אמין (1447) שבנפת קלקיליה, שנפתח בעבר מדי יום ושירת בין מאה למאתיים חקלאים, סגור מאז ינואר 2017. החקלאים מופנים לשער אחר, השמור בדרך כלל

למטרות צבאיות, במרחק כ־5.5 ק"מ, והדבר מאריך באופן ניכרת את פרק הזמן הדרוש לחקלאים כדי להגיע לאדמותיהם.

המקרה של באסם

באסם (שם בדוי), חקלאי מבית אמין, מגדל זעתר (אזוב מצוי), עשב תיבול נפוץ במטבח הפלסטיני, על 25 דונם מתוך שטח אדמה שבבעלותו המצוי בין גדר ההפרדה לקו הירוק. גידול זה, שהוא מקור הכנסתו העיקרי, מניב מדי שלושה חודשים יכול בשווי 9,700 דולר. סגירתו של השער בבית אמין אילצה אותו לשכור מונית שתיקח אותו לשער הצבאי החלופי, שממנו הוא נאלץ ללכת קילומטרים אחדים בדרך הפטרולים של גדר ההפרדה כדי להגיע לאדמתו. כעת יכול באסם להגיע לאדמתו לעתים רחוקות יותר, ולהערכתו, מאז החלתם של הסדרי השער החדשים הפסיד כמחצית מהכנסתו.

חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק

בשנת 2002 אישרה ישראל בניית גדר הפרדה, במטרה המוצהרת למנוע מתקפות אלימות של פלסטינים בתחומי ישראל. אלא ש־85% מתוואי הגדר אינם עוקבים אחר קו שביתת הנשק משנת 1949 (הקו הירוק), שזכה להכרה בינלאומית, אלא סוטים אל תוך הגדה המערבית, לרבות ירושלים המזרחית. הכללתן של התנחלויות מאחורי גדר ההפרדה, בנימוק של שיקולים ביטחוניים, הייתה הגורם המרכזי מאחורי סטייתו של תוואי הגדר מן הקו הירוק.

ב־2004 פרסם בית הדין הבינלאומי לצדק חוות דעת מייעצת בדבר ההשלכות המשפטיות של בניית חומה בשטח הפלסטיני הכבוש. בית הדין קבע כי אותם קטעים של הגדר העוברים בתוך הגדה המערבית, לרבות ירושלים המזרחית, יחד עם משטר השערים וההיתרים הנלווה אליהם, מהווים הפרה של התחייבויותיה הבינלאומיות של ישראל במסגרת המשפט הבינלאומי. בית הדין קרא לישראל להפסיק את בניית הגדר "לרבות בירושלים המזרחית ובסביבתה"; לפרק את הקטעים שכבר הושלמו; וכן "לבטל או להכריז על אי־נפקותן של כל פעולות החקיקה והתקנות הנוגעות לחומה."¹⁴

ב־2004 קבע בית הדין
הבינלאומי לצדק כי אותם
קטעים של הגדר העוברים
בתוך הגדה המערבית, לרבות
ירושלים המזרחית, יחד עם
משטר השערים וההיתרים
הנלווה אליהם, מהווים הפרה
של התחייבויותיה הבינלאומיות
של ישראל במסגרת המשפט
הבינלאומי.

הערות

1. מאז 2013 נרכש הדלק לתחנת הכוח של עזה אך ורק מישראל. תחנת הכוח של עזה זקוקה לכ-12.5 מיליון דולר בחודש לרכישת דלק שיספיק להפעלתה במחצית מתפוקתה.
2. למידע נוסף על מתקן זה ראו משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים, מעקב הומניטרי, פברואר 2017.
3. המשלוחים הראשונים של דלק לשעת חירום החלו בנובמבר 2013 וכללו כ-200 אלף ליטר בחודש, אבל בתחילת 2014 גדלו בהדרגה ל-365 אלף ליטר בממוצע, ובאוגוסט 2014, במהלך ההסלמה בסכסוך, הגיעו לכמעט 1.5 מיליון ליטר. ב-2015 פחתה אספקת הדלק ל-480 אלף ליטר בממוצע, בשל היעדר פתרונות ארוכי טווח. הביקוש לדלק חירום גדל שוב, ועד לסוף 2016 חולקו מדי חודש 700 אלף ליטר.
4. אם תחנת הכוח של עזה תחדש את פעולתה, ולו בתפוקה מצומצמת, עשוי דלק חירום הנרכש במימון הקרן ההומניטרית להספיק לכמה שבועות, לפני שיאזול.
5. מיכאל שפר עומר-מן, "הצבא מודה בריסוס קוטלי צמחייה בתוך עזה", "שיחה מקומית", 28 בדצמבר 2015.
6. ראו: <http://gisha.org/UserFiles/File/LegalDocuments/Herbicides/answer.13.11.16.pdf>
7. שבתי בנדט, "כביש עוקף והפקעת קרקעות: ההסכם בין נתניהו למתנחלים יוצא לפועל", חדשות ואללה, 5 בינואר 2016.
8. בג"ץ 1960/16, המועצה המקומית נבי אליאס ואחי נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית ואחי, פסקה 22.
9. הגרסה העדכנית ביותר של פקודות הקבע, החמישית במספר, התפרסמה במרס 2017, בעברית בלבד.
10. בינואר 2009 הורחבה הגדרת השטח הסגור לכל השטחים שבין גדר ההפרדה לקו הירוק, או חלקם, במחוזות סלפית, רמאללה, בית לחם וחברון, וכן לשטחים שונים בין גדר ההפרדה לגבולות המוניציפליים של ירושלים כמות שהוגדרו על ידי ישראל. באפריל 2011 דחה בג"ץ עתירה שהוגשה עוד במועד החלתו של משטר ההיתרים ב-2003 נגד חוקיות משטר ההיתרים של גדר ההפרדה מתוקף המשפט הבינלאומי והמקומי.
11. קובץ הפקודות זמין בכתובת זו <http://www.hamoked.org.il/Document.aspx?dID=Documents3496>
12. ראו "מסיק הזיתים 2016", משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים, מעקב הומניטרי, דצמבר 2016.
13. נתונים שאסף משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים בשלוש השנים האחרונות בצפון הגדה המערבית מראים כי תנובתם של עצי הזית בשטח שבין גדר ההפרדה לקו הירוק פחתה בכ-65% לעומת העצים המקבילים בשטחים שיש אליהם גישה כל השנה.
14. בית הדין הבינלאומי לצדק, ההשלכות המשפטיות של בניית חומה בשטח הפלסטיני הכבוש, חוות דעת מייעצת מן ה-9 ביולי 2004, פסקה 141. את הנוסח המלא של חוות הדעת של בית הדין הבינלאומי לצדק ניתן לקרוא כאן: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=5a&case=131&code=mwp&p3=>